

LUNDS
UNIVERSITET

Sociologiska institutionen

Det kulturella kapitalets betydelse för välbefinnandet

Peter Nilsson

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Höstterminen 2014

Handledare: Mimmi Barmark

ABSTRAKT

Författare: Peter Nilsson

Titel: Det kulturella kapitalets betydelse för välbefinnandet

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Handledare: Mimmi Barmark

Sociologiska institutionen, höstterminen 2014

Bakgrund: Möjligheterna till att positionera sig själv i förhållandet till andra tycks vara obegränsade, vare sig jämförelsen handlar om quizresultat eller inkomst. Att besitta hög status är starkt förknippat hög socioekonomisk position såväl som fysisk hälsa och välbefinnande. En undersökning har visat att allmänbildning är den mest statusgivande faktorn i Sverige, och en typ av allmänbildning som är inriktad på finkulturell bevandring, och kan användas som en resurs för att nå höga samhällspositioner, är s.k. kulturellt kapital.

Syfte: Syftet med föreliggande studie är att pröva hypotesen att kulturellt kapital i sig kan fungera som en statusresurs som ökar det subjektiva välbefinnandet.

Metod: Multipel regressionsanalys av sekundärdata om livsstil och hälsa från SOM-institutets undersökning Riks-SOM 2012, tillhandahållet av Svensk Nationell Datatjänst.

Resultat: Den statistiska analysen kunde inte fastslå ett signifikant samband mellan kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande i urvalet som helhet. När hänsyn togs till de olika subgrupperna inom urvalet kunde däremot ett positivt samband identifieras bland kvinnor och personer med utomnordlig etnicitet, samt ett negativt samband inom gruppen män.

Nyckelord: Kulturellt kapital, subjektivt välbefinnande, status, Pierre Bourdieu

FÖRORD

En av de första föreläsningarna i sociologi som jag deltog i handlade om Pierre Bourdieu och hans teori om kulturellt kapital. Det var första gången jag hörde hans namn och ännu mindre kände jag till den allt annat än självklara betydelsen av kulturellt kapital. ”Man måste känna till Bourdieu, hans namn kommer alltid på tal under middagsbjudningar”, säger föreläsaren med en nonchalant övertygelse som ingjuter känslan att det som sagts är en självklarhet, inget som går att ifrågasättas. Eftersom jag vet att ingen av de middagsbjudningar jag erfarit har varit i närheten av att innehålla en sådan konversation, uppstod en känsla av utanförskap och underlägsenhet i en för mig främmande miljö. Jag tänkte inte i de termerna då, men idag antar jag att om mitt kulturella kapital vore högre då så hade den obehagliga känslan inte infunnit sig. Vad kulturellt kapital är och hur det kan påverka den subjektiva känslan av välbefinnande ska föreliggande uppsats handla om.

Att genomföra en studie och författa dess resultat torde alltid vara en spännande, tidskrävande, och mödosam process. För min del började det entusiastiskt med en spännande idé och frågeställning som jag vill söka svar på. Men väl ute i fält hade jag svårt för att behålla fokus och upptäckte andra frågor än den ursprungliga som vore intressanta att inkludera i studien, och sen en till, och en till, och... Det är nog inte ovanligt att tappa fokus när nyfikenheten får för stort utrymme, vilket riskerar rasera en disciplinerad och produktiv progression. Men tack vare min handledare Mimmi Barmark som fler än en gång hjälpt mig att hålla blicken fokuserad, har jag lyckats undvika att drunkna i återkommande nyfikenhetsimpulser. Mimmi har även bistått med en tro på min akademiska förmåga när min egen inte funnits där. För det är jag djupt tacksam. Tack också till SOM-institutet och Svensk Nationell Datatjänst vid Göteborgs universitet som bistått med studiens råmaterial, vilket varit en förutsättning för att överhuvudtaget kunna utföra studien så som den är designad.

Lund, januari 2015

Peter Nilsson

INNEHÅLL

ABSTRAKT	ii
FÖRORD	iii
1. INTRODUKTION	5
1.1. Syfte och disposition	6
1.2. Tidigare forskning	7
2. TEORI.....	9
2.1. Lyckoforskning och subjektivt välbefinnande	9
2.2. Pierre Bourdieu och kulturellt kapital	10
2.3. Statussyndromet	13
3. MATERIAL OCH METOD	15
3.1. Material	15
3.2. Operationalisering	17
4. RESULTAT	26
4.1. Statistiskt samband mellan kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande	26
4.2. Sambandet försvinner.....	27
4.3. Sambandet återuppstår	28
5. DISKUSSION.....	31
6. KONKLUSION	36
REFERENSER	37
APPENDIX 1.....	40
APPENDIX 2.....	41
APPENDIX 3.....	42
APPENDIX 4.....	43

1. INTRODUKTION

”Vet du mer än 200 000 läsare? Testa hur många svåra ord du kan”. Rubriken är hämtad från Dagens Nyheters webbtidning och har för avsikt att locka läsare till att testa sina kunskaper i ordförståelse med ord från årets högskoleprov. Möjligheterna att positionera oss gentemot våra medmänniskor – direkt och öppet som i idrottstävlingar, såväl som indirekt och i det dolda som vid jämförelse av ekonomisk framgång med grannen – begränsas endast av vår fantasi och personliga benägenhet till sådan positionering. Ordförståelsetestet är ett exempel på detta vilket tillåter oss att undersöka hur många, av de som gjort testet, som vet mer respektive mindre än oss själva om svåra ord. Andra exempel på mer eller mindre uppenbara sätt att rangordna oss själva i samhällshierarkin inkluderar jämförelse av kontaktnät och kärleksliv, argumentation och debatt, boende och bilar, smak och intressen, etc. Att visa sig vara bättre än andra på ett eller annat sätt, för sig själv och för andra, torde vara en drivkraft närmast i paritet med behovet av väderskydd och föda, ett fenomen som med vardaglig vokabulär kan kallas statusjakt.

Söderquist Tralau (2009) har genom en enkätundersökning frågat ett representativt urval vad som uppfattas ge status i Sverige. Respondenterna har fått ta ställning till 100 påståenden om olika företeelser som potentiellt ger upphov till status – t.ex. ”att köpa ekologiska varor ger status” – varefter de fått gradera på skala 1-5 i vilken utsträckning de håller med påståendet; 1 betyder att det inte alls är statusgenererande medan 5 betyder att det är det som ger mest status. Den resulterade topplistan innehåller punkter såsom ”vara duktig på sitt arbete”, ”ha arbetat ihop en förmögenhet” och ”ha många vänner”. Det som emellertid ger mest status enligt denna undersökning är ”allmänbildning”, dvs. inneha en bred kännedom inom flera och vitt skilda ämnesområden. Att vara duktig på Trivial Pursuit eller kunna träffa människor från olika yrkeskategorier och bakgrunder, och ändå äga förmågan att småprata om det som ligger den andre närmast, är med andra ord något som svenskar tycks värdera högt.

När jag först började studera på universitet kom jag i kontakt med den franska sociologen Pierre Bourdieus (1930-2002) särskilda typ av allmänbildning: kulturellt kapital. Kulturellt kapital kan kort beskrivas som förmågan att kunna vandra och visa sig vara bevandrad i det som i folkmun brukar kallas ”finkultur”, dvs. visa kännedom om finkulturella fenomen såsom litteratur, konst, teater, opera, etc. Då, när jag först antrade universitetet, visste jag inte att det fanns något som hette kulturellt kapital, men jag upplevde konsekvenserna av att inte besitta

någon större kulturell förmögenhet; referenser givna av både lärare och medstudenter gled om och om igen över huvudet på mig. Flera gånger hade det känts bra att omedelbart kunna koppla betydelsen av "självklara" ismer i olika sammanhang, och undvika skammen av att inte uppfylla andras förväntningar, vilket den amerikanska sociologen Ervin Goffman har studerat (Goffman 1956).

I föreliggande studie antas det att kulturellt kapital är en resurs som kan användas, inte bara för att avancera inom samhällshierarkin, utan också för att höja sin status på samma sätt som andra statusresurser som inkomst, klass, sysselsättning och socialt liv. Det genomgripande syftet med denna studie är att undersöka om det är emotionellt fördelaktigt att äga ett högt kulturellt kapital, med andra ord - får det oss att må bättre?

1.1. Syfte och disposition

Syftet med denna studie är genom en hypotesprövande ansats generera ett resultat som har potential att lämna ett bidrag till dels den framväxande lyckoforskningen, dels statusforskningen, vilka inte sällan är sammankopplade.

Med stöd i litteratur som presenterats i detta kapitel samt kapitel 2, har följande hypotes formulerats: *ju högre kulturellt kapital en individ har tillgång till, desto högre välbefinnande upplever individen*. Kulturellt kapital antas ge upphov till välbefinnande eftersom det är en tillgång som associeras med samhällets högre skikt, men som värderas högt inom samhällets samtliga skikt av positioner.

Uppsatsen är uppbyggt i enlighet med konventionell uppsatsdisposition. I kapitel 1 introduceras ämnet inklusive hypotesformulering och presentation av tidigare forskning. Kapitel 2 innehåller uppsatsens teoretiska ramverk. I kapitel 3 redovisas uppsatsens material och metod, kapitel 4 presenterar resultatet som diskuteras med anknytning till teoretiska resonemang i kapitel 5, och slutligen konkluderas uppsatsen i kapitel 6.

1.2. Tidigare forskning

Nedan följer en kort beskrivning av två studier som undersökt förhållandet mellan status och subjektivt välbefinnande, respektive kulturens hälsoeffekt.

Sociologen Filip Fors avhandling *Lycklig? Sju studier om välbefinnandets och livstillfredsställelsens bestämningsfaktorer* (2012) använder data från European Social Survey (ESS) från 2006 för att, bland andra bestämningsfaktorer, undersöka förhållandet mellan socioekonomisk status och subjektivt välbefinnande. Variablerna som indikerar statusen är Hushållsinkomst, Utbildningsnivå, Yrkesprestige och Sysselsättning (med kategorierna ”arbetslös” och ”förvärvsarbetare”). Det sammantagna resultatet visar att välbefinnandet påverkas positivt av hög socioekonomisk status. Med stöd i tidigare forskning redovisar Fors (2012) sex mekanismer som har potential att förklara den positiva korrelationen mellan socioekonomisk status och subjektivt välbefinnande: 1) behovet av grundtrygghet – materiella resurser säkerställer egen och näras fysiska existenser, 2) självbestämmande – hög status innebär både en känsla av frihet och självständighet såväl som möjligheter att uppnå mål med positiv inverkan på välbefinnandet, 3) föreställningar om ett gott liv – hög socioekonomisk status antas synkronisera med människors uppfattning om vad ett gott liv innebär, 4) status och prestige – att skatta sig högre position än andra korrelerar med känsla av välbefinnande, 5) förväntningar om framtiden – arbetslösa känner större osäkerhet än förvärvsarbetare, och 6) meningsfullhet och självförverkligande – människor med hög status kan påverka ens möjlighet att uppnå meningsfullhet och självförverkligande, genom t.ex. ett meningsfullt arbete. Det tycks med andra ord finnas goda chanser att uppleva välbefinnande för de som besitter hög social position.

Statsvetare Sören Holmberg, massmedieforskare Lennart Weibull, och psykologiforskare Mattias Gunnarsson (2013) har använt sig av samma data som används i denna studie för att testa hypotesen att kulturexponering och kulturutövning leder till bättre hälsa. Olika former av exponering och utövning används som oberoende variabler medan självupplevd hälsa samt olika hälsobesvär fungerar som beroende variabler. I analysen med självupplevd hälsa som beroende variabel visas svaga samband mellan de olika kulturaktiviteterna och hälsa, men när det kontrolleras för kön, ålder, inkomst, utbildning och personlighetsdrag, är det bara exponering av

klassisk konsert/opera som fortfarande uppvisar, närmast obefintligt, svagt samband; sambanden för övriga variabler förklaras av kontrollvariablerna. I analysen med de olika typerna av hälsobesvär som beroende variabler kan inga samband som vare sig är starka eller kausalt troliga identifieras. Slutsatsen som dras är att det inte finns, alternativt finns ett mycket svagt, samband mellan kultur och hälsa.

Denna uppsats placerar sig i kunskapsluckan som ovanbeskrivna studier lämnar; kulturen som exponering och utövning i Holmberg et. als studie omvandlas till kulturellt kapital genom att lägga till fler indikatorer för denna resurs, och ersätter de socioekonomiska aspekterna av status som Fors använder i sin avhandling. Genom en fusion och modifikation av dessa studier skapas förutsättning för att bredda kunskapsunderlaget inom forskningsområdet status i relation till välbefinnande.

2. TEORI

I denna studie har tre teorier använts som verktyg och analysstöd, vilka är teorin om 1) subjektivt välbefinnande, 2) kulturellt kapital, och 3) statussyndromet. Teorierna om subjektivt välbefinnande och kulturellt kapital fungerar primärt som begreppsliga konstruktioner vars definitioner har varit till stöd under operationaliseringsprocessen. Teorin om det kulturella kapitalet har även varit en viktig utgångspunkt under hypotesformuleringen i nära relation till teorin om statussyndromet, med anledning av det höga kulturella kapitalets förväntade fördelar beträffande intagande av de höga sociala positionerna i samhällshierarkin. Teorin om statussyndromet beskriver de hälso- och välbefinnandemässiga fördelarna med en hög status och har varit central under hypotesformuleringen, men även som ett tolkningsstöd under resultatanalysen. Vidare i detta kapitel utvecklas resonemanget av ovanbeskrivna teorier, med start i det subjektiva välbefinnandet.

2.1. Lyckoforskning och subjektivt välbefinnande

En av förgrundsgestalterna till sociologins framväxt, Herbert Spencer (1820-1903), menade att samhällsorganisationen borde grundas på en välbefinnandeprincip, men i övrigt har frågan om individens subjektiva välbefinnande historiskt sett spelat en liten roll inom sociologin och samhällsvetenskapen i stort (Fors 2012:3f). En snabbsökning av registret till en aktuell grundbok i sociologisk teori, Ritzer & Stepnisky's *Sociological Theory* (2014), visar att inget av lyckoforskningens tre mest frekventa begrepp, lycka (happiness) livstillfredsställelse (life satisfaction), och subjektivt välbefinnande (subjective well-being), går att finna. Det tyder på att intresset för individens direkta upplevelse av välbefinnande varit svalt bland klassiska såväl som moderna sociologiska teoretiker. Det är i författarens mening anmärkningsvärt att sociologin, som har människan och människans relation till den sociala omgivningen som studieobjekt, inte förrän under 2000-talet på allvar börjat gräva i vad som idag kommit till att kallas lyckoforskning (Fors 2012). Den sociala omgivningen torde ha enorm potential att möjliggöra såväl som begränsa individens chans att uppnå en känsla av välbefinnande.

Inom den moderna lyckoforskningen är det framför allt två begrepp som används för att mäta människors lycka: livstillfredsställelse och subjektivt välbefinnande (Brülde 2007). Livstillfredsställelse är en kognitiv uppfattning om det egna livet, vår attityd mot det liv vi lever. Det spelar ingen roll hur vi känner oss eller om våra föreställningar om det egna livet ens är sant, så länge vi tror att vårt liv är på ett visst sätt och bedömer det med grund i den föreställningen kan ett mått av livstillfredsställelse säkerställas. Vid bedömningen av det egna livet vägs frågor om hur framgångsrika eller ”lyckade” vi anser oss vara i relation till de sociala normer som genomsyrar samhället vi lever i (Fors & Brülde 2011). Livstillfredsställelse mäts oftast genom att respondenten får skatta sin egen livstillfredsställelse på en 4-gradig eller 10-gradig skala där 1 står för väldigt otillfredsställd och 4 respektive 10 väldigt tillfredsställd. Subjektivt välbefinnande definierar lyckan enligt hur vi mår rent affektivt, och saknar därmed den kognitiva aspekten från tillfredsställelseteorin. Den mest använda metoden att mäta subjektivt välbefinnande beskrivs vara affektbalans, vilket innebär att respondenten får ange hur ofta den upplever positiva respektive negativa affekter vilket resulterar i en differens som bestämmer graden av subjektivt välbefinnande. Affektbalans mäter det subjektiva välbefinnandet över tid, vilket de flesta forskare anser vara viktigare kunskap än varför någon mår som den gör på en momentan tidsnivå (Brülde 2007).

I denna studie har subjektivt välbefinnande tillämpats som begrepp och metod för att undersöka hur människor mår, och detta av två skäl. För det första samvarierar det subjektiva välbefinnandet med livstillfredsställelse till hög grad (Fors & Brülde 2011) – det är med andra ord svårt att tänka sig att en person är väldigt otillfredsställd med sitt liv och ändå uttrycker högt subjektivt välbefinnande, och vice versa. För det andra bedöms det vara mer intressant att mäta hur människor faktiskt mår affektivt utan att kognitiva aspekter och sociala normer spelar in.

2.2. Pierre Bourdieu och kulturellt kapital

För att förstå grunden i Bourdieus många gånger svårpenetrerade teoretiska utläggningar, är det nödvändigt att känna till hans tre mest centrala begrepp: 1) habitus, 2) fält, och 3) kapital. Habitus beskriver Bourdieu som ”system av varaktiga och överförbara dispositioner, strukturerade strukturer som är ägnade att fungera som strukturerande strukturer” (Broady 1991:225). Med hjälp av Broady definieras habitus i denna studie kortfattat som medvetet och

omedvetet beteende-, tolknings-, och tankemönster, som ristats in i kroppen av den sociala omgivningen under uppväxten och som fortsätter omvandlas därefter men i trög hastighet eftersom tidigare erfarenheter strukturerar nya. Vidare definierar Broady fält som "ett system av relationer mellan positioner besatta av specialiserade agenter och institutioner som strider om något för dem gemensamt" (Broady 1991:266), t.ex. modefältet där det strids mellan olika positioner såsom designers och modejournalister om vad som är "inne" eller god smak. Auktoritet och inflytande är vad som står på spel, och resursen som används för att vinna erkännande och maktpositioner är kapital. Bourdieu breddar kapitalbegreppet till att inte enbart inkludera den ekonomiska teorins definition, dvs. kapital i monetär betydelse, och menar att det är nödvändigt för att kunna förstå det sociala livets struktur (Bourdieu 1986). Bourdieu pratar främst om tre typer av kapital: 1) ekonomiskt kapital – pengar, 2) socialt kapital – socialt nätverk vars medlemmar kan nyttja varandra och varandras resurser, 3) symboliskt kapital – anseende, vilket erhålls genom att ha tillgång till "det som av sociala grupper igenkännes som värdefullt och tillerkänns värde" (Broady 1991:169). En annan typ av kapital, och som kan betraktas som en subvariant av symboliskt kapital, är kulturellt kapital som Bourdieu upptäckte när han studerade skillnader i studieprestation mellan skolelever av olika klasstillhörigheter (Broady 1991).

KULTURELLT KAPITAL

Bourdieu har ofta återkommit till den mest allmänna formen av kulturellt kapital i Frankrike, den allmänbildning som brukar kallas för "culture générale" och ofta anges som ett av huvudmålen för den högre utbildningen: att veta tillräckligt mycket om historia, kultur, samhällsfrågor och naturvetenskap för att med lätthet röra sig inom den värld av teman, frågeställningar, namn, referenser och dagsaktualiteter som kännetecknar livet inom de högre klasserna och inom de institutioner som är att räkna med (Broady 1988:5).

Det kulturella kapitalet kan med andra ord beskrivas som bildning och förmåga att handla på ett som i Sverige kan kallas finkulturellt manér. Det betraktas som en resurs som kan användas mer eller mindre medvetet för att uppnå framgång inom bland annat utbildningsfältet. Bourdieu (1973) menar att möjligheten att tillägna sig kunskap i skolan är beroende av den förkunskap och de avkodningsverktyg som nedärvt under uppväxten. Ju mer kulturellt kapital eleverna har

tillgång till, desto mer kan de ta in och få ut av utbildningen. Ytterligare en fördel med högt kapital är att lärarna tenderar att premiera elever som, bland annat genom proper språkhantering, uppvisar denna resurs som värderas högt bland lärare och utbildningsväsendet (Broady 1991).

Enligt Bourdieu (1986) kan kulturellt kapital ta sig uttryck i tre former; 1) förkroppsligad form, 2) objektform, och 3) institutionaliserad form. I den förkroppsligade formen innebär kulturellt kapital vanor, bildning och benägenheter som förvärfvas under hela socialiseringsprocessen, och som blir en del av individens habitus. Av särskild betydelse för kapitalets storlek är mängden tid som kan investeras eftersom förvärvningen av förkroppsligat kulturellt kapital till skillnad från ekonomiskt kapital är en tidskrävande process. Barn till föräldrar som möjliggör lång utbildning och därmed också lång tid åt att bygga upp ett kulturellt kapital, kommer besitta konkurrenskraftiga fördelar jämfört med barn som tidigt behöver boka upp sin tid till arbete. Objektiverat kulturellt kapital är till skillnad från den förkroppsligade formen baserat i externa objekt som, till synes enkelt, kan överföras från person till person, såsom t.ex. böcker, målningar, skulpturer, etc. Även om det är oproblematiskt att ta emot den tyske sociologen och filosofen Jürgen Habermas bok om kommunikativt handlande, innebär det endast ett materiellt ägarbyte. För att boken ska kunna räknas som ett tillskott av kulturellt kapital fordras ett visst mått av förkroppsligat kulturellt kapital som möjliggör den rätta användningen av föremålet. Därmed är objektiverat kulturellt kapital intimt förbundet med den förkroppsligade formen. Den sista formen av kulturellt kapital är den institutionaliserade, vilken innebär ett formellt kompetensintyg i form av t.ex. universitetsexamen. Istället för att behöva bevisa sin faktiska förkroppsligade kompetens i varje givet ögonblick garanterar ett formellt kompetensintyg en viss nivå av bildning, vilket bland annat lyfts fram under rekryteringsprocessen inom arbetsmarknaden.

Som nämnts överförs det kulturella kapitalet transgenerationellt, från föräldrar till barn, och kapitalets volym bestäms av det sociala nätverk som familjen är en del av. Storleken på det sociala nätverket, av Bourdieu konceptualiserat som socialt kapital, är av betydelse då varje medlem i nätverket kan ta del av den samlade kapitaltillgång av ekonomiskt, kulturellt och symboliskt kapital som nätverkets medlemmar tillhandahåller (Bourdieu 1986). Högt socialt kapital kan därför förväntas ligga till grund för högt kulturellt kapital.

2.3. Statussyndromet

Michael Marmot, professor i epidemiologi och folkhälsovetenskap, argumenterar i sin bok, *Statussyndromet. Hur vår sociala position påverkar hälsan och livslängden* (2004), för hur den sociala positionen har potential att orsaka både god hälsa och välbefinnande, såväl som fysisk och psykisk ohälsa, beroende på var individen befinner sig i samhällshierarkin. Han diskuterar tre centrala faktorer relevanta för hur den sociala stratifieringen påverkar hälsa och välbefinnande: 1) absoluta materiella resurser, 2) status, och 3) makt. Absoluta materiella resurser, pengar, är av vikt tills de grundläggande behoven av mat, bostad och sanitära förhållanden kan tillfredsställas, varefter den faktorn mister sin påverkanskraft. Däremot kan pengar vara ett sätt att positionera sig själv i samhället, vilket leder in på den andra och mer betonade faktorn: status – ett begrepp som Sir¹ Michael Marmot kortfattat definierar som ”en persons position i relation till andra” (Marmot 2004:111). Han ger flera exempel på människans benägenhet att positionera sig högre i rang än andra och tolkar det som att vårt välbefinnande korrelerar positivt med hög status. Han menar att vår självkänsla stärks när vi tillskriver oss hög status, vilket tar sig uttryck i en benägenhet att förhålla oss själva och tycka att vi är bättre än andra gällande personlighetsegenskaper såsom intelligens, sympati och attraktionskraft. Marmot menar vidare att detta är giltigt för den västerländska kulturen – Japan uppvisade ingen tendens till självförhålligande. Med stöd i epidemiologiska och evolutionspsykologiska studier postulerar han tesen som beskriver bokens kärna väldigt väl: ”Det är inte den absoluta nivån på resurserna som har det avgörande inflytandet [på välbefinnandet]; det är den relativa positionen. Lycka styrs av var vi befinner oss i relation till andra.”² (Marmot 2004:115). Var du befinner dig i den sociala hierarkin avgör i sin tur hur mycket makt, kontroll och autonomi du har, vilket är ett mått på ens förmåga att påverka sin egen livssituation både på jobbet och i hemmet. Att äga den friheten på arbetet har visat sig vara gynnsam för att undvika stress, psykisk ohälsa, och sjukskrivning (Theorell 2004).

För att sammanfatta Marmots huvudargument innebär det omfattande emotionella och hälsomässiga fördelar med att vara en person med hög status, vilka sammantagna förväntas främja det subjektiva välbefinnandet. Det är viktigt att poängtera att Marmot fokuserar på hur

¹ Töres Theorell kommenterar i efterordet träffande det paradoxala i att adla Marmot och därmed bidra till den sociala ojämlikheten som han länge och djupgående studerat och kritiserat.

² Marmot låter den amerikanska författaren H. L. Mencken demonstrera poängen med troligen igenkännande visdomsord: ”En rik man är en man som tjänar hundra dollar mer än sin hustrus systers make” (Marmot 2004:115).

statusen påverkar den fysiska hälsan, även om han också diskuterar konsekvenserna för välbefinnandet. För denna studies syfte fokuseras däremot på välbefinnandet i Marmots resonemang.

3. MATERIAL OCH METOD

Det är i min mening otänkbart att börja fundera på ett problemområde som vore intressant att studera, utan att i samma eller åtminstone nästa andetag också reflektera kring hur problemet på bästa sätt bör angripas. Vetenskapliga frågeformuleringar är intimt förbundna med metoden som ämnar ge svar på frågan ifråga; alla metoder kan långt kan långt ifrån ge svar på alla frågor, och det är med omsorg som det lämpligaste tillvägagångssättet bör planeras. Hennink (2011) gör en distinktion mellan vilka typer av frågor som kan besvaras med hjälp av kvalitativa respektive kvantitativa metoder. Han menar att den stora skillnaden är att kvalitativ metod utforskar den subjektiva meningen bakom en social handling, medan kvantitativ metod med hjälp av statistiska variabler och generaliseringar kan visa på vilka faktorer som troligen ligger bakom samma sociala handling. Föreliggande uppsats utgår från hypotes om orsakssamband vilket således inte lämpar sig testas genom den subjektivt inriktade forskningen inom kvalitativ metod.

Basen av uppsatsens resonemang utgörs av sekundärdata som har undersökts med hjälp av multipel regressionsanalys. Svensk Nationell Datatjänst (SND)³ har tillhandahållit rådata som sedan bearbetats och analyserats i statistikprogrammet SPSS. Nedan följer en beskrivning av materialet, hur det har bearbetats för operationaliseringen valda variablerna, och hur analysen gått till.

3.1. Material⁴

För att närma sig ett svar på huruvida där finns ett samband mellan kulturellt kapital och en subjektiv känsla av välbefinnande, har data från SOM-institutets undersökning Riks-SOM 2012 analyserats (se Oscarsson & Bergström (2012) i referenslistan). Riks-SOM⁵ är en nationell undersökning som sedan 1986 har samlat in data inom de tre temaområdena samhälle, opinion och massmedier. 2012 års upplaga utgörs av fyra parallella undersökningar med skilda inriktningar (SOM-institutet 2014a), bland vilka undersökningen inriktad på livsstil och hälsa har

³SND är en del av Göteborgs universitet och beskriver sin verksamhet på följande vis: "SND har ett uppdrag från Vetenskapsrådet att vara en nationell resurs för samordning av existerande och nya forskningsdatabaser inom samhällsvetenskap, humaniora och medicin." (Svensk Nationell Datatjänst 2014).

⁴Beskrivning av metodiken bakom Riks-SOM 2012 tar stöd i Vernersdotter (2012:651-686).

⁵En av flera undersökningar som SOM-institutet vid Göteborgs universitet årligen genomför (SOM-institutet 2014b).

använts i denna studie. Urvalet har genererats med folkbokföringsregistret som urvalsram och genom att tillämpa en obunden slumpmässig urvalsmetod valdes 3000 svenskboende ut i åldrarna 16-85. Datainsamlingen ägde rum i slutet av 2012 och i början av 2013, och under insamlingsperioden kommunicerades det ut totalt åtta påminnelser i form av brevutskick och telefonsamtal. Antalet inkomna svar uppgår totalt till 1591 (varav 70 webbsvar) och det naturliga bortfallet⁶ 222, vilket ger en svarsfrekvens på 57 % (netto, dvs. exklusive det naturliga bortfallet). Problemet med bortfall beskrivs i metodböcker som t.ex. Denscombe (2010:20) och Djurfeldt (2010:108), såväl som i Vernersdotter (2012:662). Om bortfallet är slumpmässigt råder inget problem mer än att det kan försvåra åstadkommandet av statistisk signifikans om svarsfrekvensen blir väldigt låg. Är bortfallet däremot systematiskt, dvs. om vissa grupper av människor är mer benägna än andra att svara på mottagna enkäter, kan resultatet bli snedvridet vilket försvårar generalisering av hela populationen. Urvalet som ligger till grund för denna studie skiljer sig från dess population på så vis att unga mellan 16 och 29 är underrepresenterade medan äldre mellan 50 och 75 är överrepresenterade (se appendix 1 för närmare beskrivning av svarsfrekvensen). Vernersdotter (2012) konkluderar att trots detta speglar nettourvalet populationen Sveriges befolkning 16-85 år väldigt väl.

De data som studien använder sig av är inte insamlat specifikt för detta syfte eller ens av författare själv vilket bör motiveras. För bara en liten tid sedan hade undertecknad uppfattningen om att examensgrundande uppsatser och annan typ av forskning nödvändigtvis skulle bestå av egenhändigt insamlad primärdata. Denna uppfattning är enligt Bryman (2001) vanlig bland studenter, men precis som handledaren till denna studie tycker också Bryman att sekundärdata är en underutnyttjad resurs inom samhällsvetenskapen. Med stöd i Dale (1988) diskuterar Bryman för- och nackdelar med sekundärdata och några av dem är relevanta för denna studie och kommer därför redovisas kortfattat. Det är uppenbart att där finns stora tids- och kostnadsmässiga fördelar med sekundärdata, som ofta är av god kvalité, vilket gör att det finns tid att utföra mer omfattande studier och ägna mer tid åt analys än om samma data först skulle inhämtas och sammanställas. Att ha möjlighet att ägna mer tid åt själva analysen ökar också chanserna för att nya insikter utifrån nya perspektiv kan genereras, vilket förutom den

⁶ ”Som naturligt bortfall räknas: adress okänd, avflyttad; bortrest på längre tid; studier/militärtjänstgöring på annan ort; boende/studier/arbete utomlands; sjuk, institutionsvård, förståndshandikapp; avliden; ej svensktalande” (Vernersdotter 2012:659).

vetenskapliga och samhällseliga nytta även är just mot de respondenter som lagt ner tid på att svara en gång i tiden. Nackdelarna med sekundärdata är i huvudsak att någon annan har samlat in materialet vilket gör att jag som forskare inte

- i) kunnat kontrollera insamlingsprocessen – hur är kvalitén egentligen?,
- ii) har samma kunskap om materialet som ofta är omfattande och komplext, och
- iii) haft möjlighet att påverka vilka variabler som ska inkluderas.

Den första punkten upplevs inte som ett problem då SOM-institutet har lång erfarenhet av den här typen av datainsamling, och har fler resurs- och kompetensmässiga fördelar än författaren till föreliggande studie. Den sista punkten har upplevts som den mest besvärliga för föreliggande forskningsprocess eftersom andras konstruerade enkäter ofta saknar någon variabel som är central eller önskvärd i en senare studie. Det är enligt min korta erfarenhet ofta nödvändigt att mer eller mindre anpassa sig efter de data och variabler som finns under formuleringen av frågeställning. I detta fall har den ursprungliga frågeställningen kunnat bestå eftersom använd data från Riks-SOM 2012 anknyter väldigt väl till ämnet. Många databaser har dock fått lämnas innan Riks-SOM 2012 slutligen valdes eftersom en eller flera nyckelvariabler saknats.

3.2. Operationalisering

Begreppen kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande är inte användbara om de inte konstrueras med hjälp av konkreta och mätbara indikatorer - de behöver med andra ord operationaliseras. Nedan beskrivs först hur de centrala variablerna mätts, och senare de inkluderade kontrollvariablerna.

SUBJEKTIVT VÄLBEFINNANDE

I tabell 1 nedan redovisas indikatorerna från Riks-SOM 2012 i dess ursprungsform och som tillsammans skapar ett index, dvs. en variabel bestående av flera indikatorer, för subjektivt välbefinnande. Innan en sammanslagning har kunnat utföras har skalan på samtliga indikatorer gjorts om till 0-100 och så att en ökning i dess värde innebär en ökning av det subjektiva välbefinnandet. Omräkningen till 0-100 föregicks av en likriktning av indikatorerna så att

ökningen av indikatorvärdet är synkront med ökning av indexvärdet⁷. När alla indikatorer har fått en ny och logiskt likriktig skala har de slagits ihop till ett index genom summering av indikatorvärdena för att sedan dividera med antalet indikatorer.

Tabell 1. Indikatorerna som ligger till grund för variabeln subjektivt välbefinnande.

Indikator	Skala	Medelvärde/SD ⁸
Upplevt följande hälsobesvär senaste 12 mån - Oro/nedstämdhet	1= aldrig 5= dagligen	2,20/1,083
Utsträckning stämmer påstående - Jag spänner mig ofta så hårt att jag blir trött	1= stämmer helt 4= stämmer inte alls	3,12/0,827
Utsträckning stämmer påstående - Ibland känner jag mig olustig och obehaglig till mods utan påtaglig anledning	1= stämmer helt 4= stämmer inte alls	2,81/0,913
Utsträckning stämmer påstående - Jag har lätt för att njuta av livet	1= stämmer helt 4= stämmer inte alls	2,03/0,693
Utsträckning stämmer påstående - Jag känner mig ofta glad och upprymd innan jag ska träffa en god vän	1= stämmer helt 4= stämmer inte alls	1,84/0,663
Utsträckning stämmer påstående - Jag tycker livet är fullt av intressanta saker	1= stämmer helt 4= stämmer inte alls	1,71/0,635
Allmänt sett, hur är ditt självförtroende?	0= mycket dåligt 10= mycket bra	7,37/1,932

Subjektivt välbefinnande definieras som det genomsnittliga emotionella tillståndet i förhållande till positiva och negativa känslor – ju mer av de positiva känslorna och mindre av de negativa, desto högre subjektivt välbefinnande. Högt subjektivt välbefinnande är med andra ord resultatet av närvaron av positiva känslor och frånvaron av negativa. Tre indikatorer har valts ut som frågor efter upplevelsen av negativa känslor (oro/nedstämdhet, spändhet, och olustighet), och tre som relaterar till positiva känslor (lätt för att njuta, glädje, intressant liv). Den sjunde och sista indikatorn frågar efter subjektivt självförtroende, där lågt antas vara relaterat till negativa känslor och högt till positiva. Även om begreppen självförtroende och självkänsla skiljer sig åt⁹, bland vilka självkänslan antas vara mest förknippat med välbefinnandet, ger hög självkänsla generellt

⁷ Indikator 7 där maxvärdet 10 innebär mycket bra självförtroende ökar enligt författarens uppfattning det subjektiva välbefinnandet. Maxvärdet 5 för indikator 1 innebär däremot att respondenten upplever oro/nedstämdhet dagligen, vilket torde sänka välbefinnandet. I sådana fall har skalan modifierats så att 5 betyder att respondenten aldrig upplevt oro/nedstämdhet under de senaste 12 månaderna.

⁸ Standardavvikelse (standard deviation), ett spridningsmått som mäter medelavståndet till medelvärdet (De Veaux et al. 2012).

⁹ Självförtroende handlar om tilltro till sin egen förmåga, medan självkänsla handlar om sin attityd gentemot sig själv (Cullberg Weston 2007).

sett högt självförtroende (Johnsson 2003). En överhängande frånvaro av de tre indikatorerna relaterade till negativa känslor och närvaro av de tre som är knutna till positiva känslor torde tillsammans med högt självförtroende innebära att personen ifråga lever med en förhärskande hög upplevelse av välbefinnande enligt denna studies definition, och det motsatta förhållandet i den motsatta riktningen.

KULTURELLT KAPITAL

Indexet för kulturellt kapital har konstruerats på samma sätt som för subjektivt välbefinnande, och består av tre typer av indikatorer: 1) medlemskap, 2) utbildning, och 3) livsstil, se tabell 2 nedan. Engagemang i en kulturförening och högre utbildning antas båda generera ett högt kulturellt kapital enligt definitionen i kapitel 2; de ger medveten och omedveten kognitiv och kroppslig kännedom om kulturella dygder. Indikatorerna som tematiseras som livsstil har valts ut med grund i definitionen i kapitel 2, samt i Bourdieus schema (1993:290f) över sociala positioner och livsstilar, där han genom statistisk analys visar att vissa kulturella aktiviteter associeras med samhällets högre positioner, vilka av den anledningen förväntas vara förknippade med hög status.

Tabell 2. Indikatorerna som ligger till grund för variabeln kulturellt kapital.

Indikator	Skala	Frekvens (%)
Medlemskap förening/organisation - Kulturförening	1= nej 2= ja	1= 86,4 2= 13,6
		Medelvärde/ SD
Skolutbildning	1= ej fullgjort grundskola (eller motsvarande obligatorisk skola) 8= examen från/studier vid forskarutbildning	4,60/1,911
Hur ofta lyssna på: P1 i Sveriges Radio	1= dagligen 6= aldrig	4,60/1,721
Hur ofta lyssna på: P2 i Sveriges Radio	1= dagligen 6= aldrig	5,40/0,971
Hur intresserad är du i allmänhet av - Vetenskap	0= inte alls intresserad 10= mycket intresserad	5,78/2,760
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Gått på teater	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	1,71/1,051

Hur ofta de senaste 12 månaderna: Gått på musikal	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	1,37/0,737
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Gått på klassisk konsert/opera	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	1,33/0,842
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Gått på konstutställning	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	1,72/1,117
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Skrivit dagbok/poesi	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	1,85/1,833
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Besökt bibliotek	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	2,42/1,748
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Läst skönlitteratur	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	3,84/2,333
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Läst facklitteratur	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	3,58/2,198
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Lyssnat på klassisk musik	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	2,92/2,046
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Spelat musikinstrument	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	1,75/1,617
Hur ofta köpt senaste 12 månaderna: Bok	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	2,85/1,481

KONTROLLVARIABLER

Vid multipla regressionsanalyser är inte målet att fastställa ett statistiskt samband, utan att med hjälp av statistiska sambandsanalyser och teoretiska resonemang söka identifiera kausalitet, eller orsakssamband, mellan en variabel som orsakar en verkan hos en annan. Skillnaden mellan statistiskt samband och orsakssamband är att orsakssamband är ett reellt samband, medan ett statistiskt samband inte alls behöver ha någon förankring i verkligheten. Det har till exempel identifierats ett starkt statistiskt samband mellan glassförsäljning och antal mord, men genom att inkludera ytterligare en variabel, årstid, försvinner detta så kallade skensamband då mer glass säljs och fler mord begås under sommaren. Variabler som ämnar kontrollera för eventuella skensamband kallas kontrollvariabler (Aneshensel 2002).

För att undvika att tolka ett skensamband som ett reellt samband har följande kontrollvariabler inkluderats i denna studie: kön, ålder, etnicitet, inkomst, uppväxtklass, sysselsättning och socialt deltagande. Svarsalternativen för kön är man och kvinna och har inte behövt modifierats för denna studies syfte. Riks-SOM 2012 mätte ålder genom att fråga efter födelseår. För att göra datahanteringen mer lätthanterlig har den faktiska åldern beräknats till analyserna i denna

uppsats genom att subtrahera födelseår från 2012¹⁰. Etnicitet har bestämts genom variabeln ”Uppväxtort” som består av kategorierna ”ren landsbygd i Sverige”, ”liten tätort i Sverige”, ”stad eller större tätort i Sverige”, ”Stockholm, Göteborg och Malmö”, ”annat land i Norden”, ”annat land i Europa”, och ”land utanför Europa”. Dessa kategorier har slagits ihop till två: ”inom Norden” och ”utanför Norden”. Inkomsten mäts genom variabeln ”Månadsinkomst” och består av 12 inkomstkategorier¹¹ där 1 står för mindre än 10 000 kr och 12 mer än 60 000 kr. Uppväxtklass har i Riks-SOM 2012 mätts genom att fråga efter vilket typ av hem respondenten vuxit upp i. Alternativen var ”Arbetsbaserad”, ”Jordbrukarbaserad”, ”Tjänstemannabaserad”, ”Högare tjänstemannabaserad”, och ”Företagsbaserad”. För den här studien har ”Arbetsbaserad” och ”Jordbrukarbaserad” slagits ihop till den ena kategorin medan de övriga slagits ihop till den andra kategorin. Sysselsättningsgrupp består ursprungligen av kategorierna ”Förvärvsarbetande (även sjukskriven, föräldraledig)”, ”Arbete i arbetsmarknadspolitisk åtgärd/arbetsmarknadsutb”, ”Arbetslös”, ”Ålderspensionär/avtalspensionär”, ”Har sjuk-/aktivitetsersättning”, ”Studerande”, och ”Annat”. ”Förvärvsarbetande” och ”Studerande” har i denna studie slagits ihop till en kategori vilken representerar den normativa sysselsättningen, medan övriga kategorier antas avvika på olika sätt från den normen och skapar den andra kategorin. Indikatorerna som definierar socialt deltagande presenteras i sin helhet med tillhörande basal deskriptiv statistik i tabell 3.

Tabell 3. Indikatorerna som ligger till grund för kontrollvariabeln socialt deltagande.

Indikator	Skala	Frekvens (%)
Medlemskap förening/organisation - Idrotts- eller friluftsförening	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 66,8 2= 26,1 3= 7,1
Medlemskap förening/organisation - Miljöorganisation	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 95,0 2= 4,6 3= 0,4

¹⁰ Eftersom datainsamlingen sträckte sig en bit in på år 2013 betyder det att somliga respondenter kan ha varit fyllda t.ex. 52 när enkäten fylldes i trots att de betraktas som 51 i denna studie. Detta bedöms inte utgöra ett problem i huvudsak av två skäl: 1) endast 3 % av de svarande skickade in enkäten under 2013 (Vernersdotter 2012:656), och 2) sannolikheten att fylla år och skicka in sitt enkätsvar under 2013 års första drygt 1,5 månad bedöms vara låg.

¹¹ 1= mindre än 10 000 kr, 2= 10 000-14 999, 3= 15 000-19 999, 4= 20 000-24 999, 5= 25 000-29 999, 6= 30 000-34 999, 7= 35 000-39 999, 8= 40 000-44 999, 9= 45 000-49 999, 10= 50 000-54 999, 11= 55 000-59 999, 12= mer än 60 000 kr.

Medlemskap förening/organisation - Politiskt parti/förbund	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 93,8 2= 5,1 3= 1,1
Medlemskap förening/organisation - Facklig organisation	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 58,8 2= 38,8 3= 2,4
Medlemskap förening/organisation - Kulturförening	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 86,4 2= 11,7 3= 1,9
Medlemskap förening/organisation - Lokal samhällsförening, byalag	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 84,3 2= 12,8 3= 2,9
Medlemskap förening/organisation - Pensionärsförening	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 86,7 2= 12,2 3= 1,1
Medlemskap förening/organisation - Humanitär hjälporganisation	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 84,7 2= 14,4 3= 0,9
Medlemskap förening/organisation - Handikappförening/-förbund	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 95,6 2= 3,6 3= 0,8
Medlemskap förening/organisation - Patient- och anhörigförening	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 97,2 2= 2,3 3= 0,5
Medlemskap förening/organisation - Annan typ av förening/organisation	1= nej 2= ja 3= ja, och jag har något typ av uppdrag	1= 72,6 2= 20,3 3= 7,1
		Medelvärde/SD
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Umgått med vänner	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	5,64/1,224
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Umgått med grannar	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	3,59/2,103
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Sjungit i kör	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	1,20/0,925
Hur ofta de senaste 12 månaderna: Besökt gudstjänst eller religiöst möte	1= ingen gång 7= flera gånger i veckan	1,75/1,378

I vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?	0= det går inte att lita på människor i allmänhet 10= det går att lita på människor i allmänhet	6,46/2,325
--	--	------------

I en statistisk sambandsanalys är det viktigt att kontrollera för kön, ålder och etnicitet eftersom dess grundläggande grupper kan skilja sig åt på ett sätt som ger ett missvisande resultat. Som ett exempel visar en illustrerande analys (se appendix 2) att kvinnor besitter en högre grad av kulturellt kapital samtidigt som de uppvisar ett generellt sett lägre välbefinnande. Genom att kontrollera för kön undviks risken att ett eventuellt reellt samband mellan kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande döljs av kvinnors generellt höga kulturella kapital och samtidigt låga välbefinnande. Samma resonemang är även giltigt för ålder och etnicitet.

Det är vidare nödvändigt att diskutera det eventuellt positiva sambandet mellan inkomst och kulturellt kapital, vilket det finns åtminstone två argument som talar för. För det första kostar vissa av de kulturellt kapitalgenererande aktiviteterna en hel del (teater, opera, musikal) varför det förutsätter ett visst ekonomiskt kapital. För det andra antas högt kulturellt kapital associerat med de högre klasserna vilket illustreras i Bourdieu's schema över sociala positioner och livsstilar. Båda argumenten talar för risken för att det är det ekonomiska kapitalet som samvarierar med både kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande, varför det är viktigt att kontrollera för inkomsten.

Att kontrollera för uppväxtklass bedöms viktigt eftersom det är en faktor som kan påverka både det kulturella kapitalet, bl.a. genom föräldrar med högre utbildningsnivå, och välbefinnandet då arbetarklass potentiellt har svårare för att uppnå sin personliga kapacitet och hög självkänsla i ett utbildningssystem där medelklassvärderingar dominerar, något som sociologerna Richard Sennet och Jonathan Cobb studerat och argumenterat för i *Hidden Injuries of Class* (1973) (Scheff 2000).

Ett avvikande från normen att jobba eller studera kan ge mer utrymme att aktivera sig med och konsumera saker som i denna studie indikerar högt kulturellt kapital och ändå uppleva lågt välbefinnande med anledning av den avvikande och potentiellt samhällsdesintegrerade position som personen ifråga befinner sig i. Därför är det nödvändigt att kontrollera för sysselsättning för att generera ett adekvat resultat.

Slutligen har kontrollvariabeln socialt deltagande valts av samma anledning som inkomst – socialt deltagande har beskrivits som en viktig bestämmandefaktor för subjektivt välbefinnande (Brülde 2007), samtidigt som vissa av indikatorerna (t.ex. utbildning, medlemskap i kulturförening, teater) till kulturellt kapital inkluderar social samvaro. För att utesluta risken för att socialt deltagande skapar ett skensamband mellan kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande kommer den kontrollvariabeln inkluderas i analysen.

I tabell 4 nedan presenteras central- och spridningsmått för de tre konstruerade indexen, dvs. subjektivt välbefinnande, kulturellt kapital, och socialt deltagande. Medan det subjektiva välbefinnandet bland urvalets respondenter generellt sett är högt, drygt 70 i medianen på en 0-100-skala, är det kulturella kapitalet och sociala deltagandet är betydligt lägre med drygt 24 respektive knappt 19. Spridningen är något högre i välbefinnande-variabeln än de två övriga variablerna, samt skev åt vänster, medan kulturellt kapital och socialt deltagande är skeva åt höger, se appendix 3.

Tabell 4. Central- och spridningsmått för de tre konstruerade indexen.

	<i>N</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Medelvärde</i>	<i>Median</i>	<i>SD</i>
<i>Subjektivt välbefinnande</i>	1405	0	100	70,01	71,19	15,36
<i>Kulturellt kapital</i>	1271	0	71,14	25,07	24,11	13,76
<i>Socialt deltagande</i>	1576	0	100	20,35	18,81	10,16

Urvalet består vidare av 49 % män och 51 % kvinnor, 94 % är uppvuxna inom Norden medan 6 % växte upp annorstädes, och medianåldern är 53 år. Medelrespondenten hamnar i den fiktiva inkomstgruppen 4,26, och standardavvikelsen för inkomst är 2,65. 62 % antingen förvärvsarbetar eller studerar, medan övriga gör det inte. Till sist är 67 % av respondenterna uppväxta i arbetar- eller jordbrukarhem, medan 33 % har vuxit upp i tjänstemanna- eller företagarhus.

Till sist har subjektivt välbefinnande, kulturellt kapital, ålder, socialt deltagande och inkomst omkonstruerats till fem nya variabler bestående av tre kategorier vardera, för att utöka analysmöjligheterna som visar sig i kapitel 4. Ambitionen har varit att dela upp variablerna i tredjedelar med lika många respondenter i varje grupp, för att öka möjligheten för signifikanta

resultat inom vardera grupp, även om den exaktheten inte varit möjlig att uppnå i varje fall. I tabell 5 nedan redovisas hur modifikationen till trestegad ordinalskala har genomförts.

Tabell 5. Tabellen visar hur variablerna har gjorts om till ordinalskala.

<i>Variabel</i>	<i>Kategori</i>	<i>Intervall</i>	<i>N / frekvens (%)</i>
<i>Subjektivt välbefinnande</i>	Lågt	0-65	471 / 33,5
	Medel	65,1-76,8	466 / 33,2
	Högt	76,9-100	468 / 33,3
<i>Kulturellt kapital</i>	Lågt	0-17,7	423 / 33,4
	Medel	17,8-30,1	422 / 33,3
	Högt	30,2-71,14	422 / 33,3
<i>Socialt deltagande</i>	Lågt	0-15,6	549 / 35,3
	Medel	15,7-22,1	488 / 31,4
	Högt	22,2-100	518 / 33,3
<i>Ålder</i>	Låg	16-43	519 / 35
	Medel	44-62	495 / 33,4
	Hög	63-85	468 / 31,6
<i>Inkomst</i>	Låg	1-2	452 / 30,2
	Medel	3-4	446 / 29,8
	Hög	5-12	601 / 40,1

4. RESULTAT

Resultatet kommer att presenteras i tre steg. Först redovisas regressionsanalysen av kulturellt kapital och välbefinnande exklusive kontrollvariabler. Vidare undersöks hur det resultatet påverkas av inkluderingen av ovanbeskrivna kontrollvariabler. Avslutningsvis bryts urvalet ner i undergrupper för att undersöka om det kulturella kapitalets influens på välbefinnandet skiljer sig åt mellan kön, ålder, etc. Kapitlet avslutas med en resultatdiskussion som tillsammans med beaktning av eventuella mätfel mynnar ut i den här uppsatsens ta-med-hem-poäng – konklusionen.

4.1. Statistiskt samband mellan kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande

En bivariat¹² regressionsanalys visar på ett signifikant och positivt samband mellan mängden kulturellt kapital och graden av subjektivt välbefinnande – om än ett tämligen svagt samband. Tabell 6 nedan visar att välbefinnandet ökar med 0,095 för varje enhet som det kulturella kapitalet stiger. R^2 -värdet på 0,007 visar att 0,7 % av variationen i välbefinnandet kan förklaras av det kulturella kapitalet. Resultatet bygger på svaren från de 1172 respondenter som blivit kvar efter det interna bortfallet på 419 från nettourvalets ursprungliga 1591. En korstabellsanalys visar även det på ett svagt samband, men dess resultat är inte signifikant, se appendix 4.

Tabell 6. Resultatet av regressionsanalysen med välbefinnande som beroende variabel.

	<i>N</i>	<i>Ostandardiserad b-koefficient</i> ¹³	<i>Standardiserad b-koefficient</i> ¹⁴	R^2
<i>Kulturellt kapital</i>	1172	0,095***	0,084***	0,007***

*** ≤ 1 % signifikans, ** ≤ 5 % signifikans, * ≤ 10 % signifikans

Sammanfattningsvis tycks högt kulturellt kapital leda till något högre välbefinnande, även om resultatet inte föreslår att kulturellt kapital är en nyckelfaktor i orsakskedjan till högt subjektivt

¹² En bivariat analys innehåller endast två variabler, till skillnad från multipel analys som inkluderar tre eller fler.

¹³ Värdet avser variabelns ursprungliga enhet, dvs. det faktiska index-värdet.

¹⁴ Värdet avser en standardiserad enhet som möjliggör jämförelse mellan flera variabler med olika enheter.

välbefinnande. För att stärka resultatets förklaringskraft och undvika eventuellt skensamband är det emellertid nödvändigt att inkludera kontrollvariabler vilket är analysens nästa steg.

4.2. Sambandet försvinner

När variablerna kön, ålder och etnicitet inkluderas i analysen, se tabell 7, stärks sambandet då den standardiserade b-koefficienten ökar från 0,084 till 0,095 med oförändrad signifikansnivå. Resultatet indikerar att kontrollvariablerna kön, ålder och etnicitet inte kan förklara det identifierade sambandet eftersom det ursprungliga sambandet består och till och med stärks lite. Resultatet ökar också förklaringskraften för variansen i välbefinnandet som R^2 -värdet vittnar om – från 0,007 till 0,026.

Tabell 7. Resultatet av regressionsanalysen med välbefinnande som beroende variabel, inklusive kontrollvariabler.

	1	2	3
<i>Kulturellt kapital</i>	+0,095***	+0,065* (p = 0,053)	+0,007
<i>Inkomst</i>		+0,142***	+0,143***
<i>Soc. deltagande</i>			+0,131***
<i>Kön</i>	-0,117***	-0,091***	-0,092***
<i>Ålder</i>	+0,034	+0,075*	+0,049
<i>Etnicitet</i>	-0,067**	-0,056*	-0,044
<i>Uppväxtklass</i>		-0,009	-0,002
<i>Sysselsättning</i>		+0,079*	+0,063
<i>N</i>	1073	973	973
<i>R²</i>	0,026***	0,059***	0,072***

*** $\leq$ 1% signifikans, ** $\leq$ 5 % signifikans, * $\leq$ 10 % signifikans.

Kommentar: Siffrorna avser den standardiserade b-koefficienten eftersom det gör det möjligt att jämföra sambandsstyrkan mellan kulturellt kapital och övriga kontrollvariabler som har andra enheter.

I modell 2 inkluderas även inkomst, uppväxtklass och sysselsättningsgrupp som kontrollvariabler, vilket ökar förklaringskraften ytterligare, men sänker sambandsstyrkan för det kulturella kapitalet och dess signifikansnivå. Men trots att tillförda kontrollvariabler förklarar en del av det ursprungliga sambandet består ett samband mellan kulturellt kapital och välbefinnande som kan betraktas som signifikant (p = 0,053). När socialt deltagande inkluderas, vilket innebär att samtliga av denna studies kontrollvariabler förts in i analysen, sjunker sambandet däremot till nära noll, 0,007, och blir icke-signifikant.

Sammanfattningsvis har analysen ovan visat att det är andra variabler som spelat in i det ursprungliga sambandet, vilket kan leda till slutsatsen att kulturellt kapital inte alls har någon influens på det subjektiva välbefinnandet. Men då fränses också det faktum att det studerade urvalet består av flera mer eller mindre homogena subgrupper vilkas välbefinnande kan påverkas i olika utsträckning av det kulturella kapitalet. Mer om detta nedan.

4.3. Sambandet återuppstår

Föregående kapitel visade på att det kulturella kapitalets positiva influens på välbefinnandet försvann då kontrollvariabler inkluderades – framför allt socialt deltagande och inkomst bidrog till förklaringen av det ursprungliga sambandet mellan kulturellt kapital och välbefinnande. Det resultatet genererades emellertid med utgångspunkt i hela nettourvalet och tar därmed inte hänsyn till den heterogenitet av individer som ingår i detsamma. Nästa steg i analysen blir således att plocka isär nettourvalet till subgrupper och undersöka om det kulturella kapitalet spelar en differentierad roll för välbefinnandet beroende på vilken subgrupp individen tillhör. Grupperna har valts ut utifrån kategorierna inom vardera kontrollvariabel, och i tabell 8 nedan visas resultatet av regressionsanalyserna när urvalet är begränsat till respektive kategori. Vid jämförelsen av nedanstående resultat är det gynnsamt att ha den ursprungliga sambandsstyrkan mellan kulturellt kapital och välbefinnande i minnet: 0,084 och med ett R^2 -värde på 0,007 och signifikansnivå $< 1\%$.

I analyserna utan kontrollvariabler är det framför allt fem grupper som utmärker sig: kvinnor, åldersgrupp 63-85, utomnordlig etnicitet, låginkomsttagare, och personer med annan sysselsättning än förvärvsarbete eller studier. I samtliga av dessa grupper uppvisas en högre sambandsstyrka och förklaringskraft än det ursprungliga sambandet. Gruppen utomnordlig etnicitet utmärker sig särskilt med en standardiserad b-koefficient på +0,329 och R^2 -värde på 0,108 – båda värdena med en signifikansnivå $< 5\%$. När kontrollvariabler inkluderas försvinner det signifikanta sambandet inom åldersgruppen 63-85, gruppen annan sysselsättning, och för låginkomsttagare. Sambandet består dock inom grupperna kvinnor och de av utomnordlig etnicitet; den förra sjunker i sambandsstyrka medan den senare förstärks. Med utgångspunkt i den ostandardiserade b-koefficienten¹⁵ betyder resultatet att för varje indexenhet (heltal)

¹⁵ Vilken inte redovisas i tabellen nedan.

Tabell 8. Regressionsanalys av kulturellt kapital och välbefinnande avgränsad av grupptillhörighet.

Variabel	Kategori	Exklusive kontrollvariabler			Inklusive kontrollvariabler ¹⁶		
		N	Standardiserad b-koefficient	R ²	N	Standardiserad b-koefficient	R ²
Kön	Man	577	+0,003	0,000	500	-0,135***	0,061***
	Kvinna	580	+0,183***	0,033***	473	+0,141***	0,097***
Ålder	16-43	430	±0,000	0,000	371	-0,076	0,111***
	44-62	377	+0,089*	0,008*	347	+0,006	0,083***
	63-85	307	+0,197***	0,039***	255	+0,099	0,087***
Etnicitet	Nordlig	1075	+0,069**	0,005**	929	-0,006	0,065***
	Utomnordlig	54	+0,329**	0,108**	44	+0,404**	0,321**
Inkomst	Låg	320	+0,134**	0,018**	264	+0,086	0,063**
	Medel	339	+0,071	0,005	276	-0,032	0,061**
	Hög	481	-0,012	0,000	433	-0,045	0,016
Socialt delt.	Lågt	415	+0,038	0,001	337	-0,012	0,081***
	Medel	379	+0,022	0,000	322	+0,059	0,034
	Högt	363	+0,001	0,000	302	-0,004	0,074***
Uppväxtklass	Arbetare/Jordbrukare	728	+0,087**	0,008**	631	+0,012	0,088***
	Tjänsteman/Företagare	382	+0,060	0,004	342	-0,002	0,052**
Sysselsättning	Förvärvsarbete/studier	759	+0,029	0,001	669	-0,042	0,055***
	Annan sysselsättning	372	+0,132**	0,017**	304	+0,065	0,115***

*** ≤ 1 % signifikans, ** ≤ 5 % signifikans, * ≤ 10 % signifikans.

Kommentar: Siffrorna avser den standardiserade b-koefficienten eftersom det gör det möjligt att jämföra sambandsstyrkan mellan kulturellt kapital och övriga kontrollvariabler som har andra enheter.

¹⁶ Exklusive den berörda variabeln.

kulturellt kapital som en kvinna lägger till sitt förfogande, så ökar hennes välbefinnande med 0,171, vilket gör det kulturella kapitalet till den näst viktigaste bestämningsfaktorn till välbefinnande av berörda X-variabler efter sysselsättningsgrupp, medan siffran är 0,446 för en person uppvuxen utanför Norden – den viktigaste bestämningsfaktorn till välbefinnande av berörda X-variabler. En tredje grupp som drar uppmärksamhet till sig efter att kontrollvariabler har inkluderats är män. Utan kontrollvariabler visade gruppen män inget signifikant samband mellan kulturellt kapital och välbefinnande, men efter inkludering av kontrollvariabler har ett negativt samband identifierats. Det betyder att för varje indexenhet kulturellt kapital en man förvärvar minskar välbefinnandet med 0,139.

Sammanfattningsvis tycks det kulturella kapitalet vara av betydelse i förklaringen av en individs subjektiva välbefinnande. Den mer specifika betydelsen av redovisat resultat kommer vidare utvecklas och diskuteras i nästa kapitel.

5. DISKUSSION

Syftet med denna uppsats var primärt att testa hypotesen om att högt kulturellt kapital ger upphov till högt subjektivt välbefinnande. Innan ett svar kan ges är det nödvändigt att diskutera resultatet i relation till teoretiska resonemang samt eventuella mätfel.

I en inledande bivariat analys identifierades ett svagt men positivt och signifikant samband mellan kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande, vilket kan leda till den initiala slutsatsen att högt kulturellt kapital är en bestämningsfaktor för subjektivt välbefinnande som gäller för hela det studerade urvalet och dess population det representerar – Sveriges befolkning 16-85 år. Den första frågan som kan ställas i anknytning till detta resonemang är huruvida det är det kulturella kapitalet som påverkar välbefinnandet eller om det är välbefinnandet som påverkar det kulturella kapitalet; vilken riktning kan sambandet väntas ta? Ett annat sätt att ställa frågan på är: vilket av det kulturella kapitalet och välbefinnandet kommer mest troligast först i orsakskedjan? I vissa fall är det uppenbart vad som kommer först i en orsakskedja, som i förhållandet mellan kön och välbefinnande som nämnts tidigare, där det framkom att kvinnor upplevde lägre välbefinnande än män. Könet kommer före välbefinnandet eftersom det kommer innan personen medvetet kan skatta sitt subjektiva välbefinnande – det spelar ingen roll hur lågt välbefinnande du har, det ändrar inte ditt fysiska könsorgan om du fötts som man. När det gäller kulturellt kapital och välbefinnande är det inte lika självklart vid en första anblick. Om en individ inte mår bra är det rimligt den inte vill engagera sig i kapitalgivande aktiviteter som att gå på opera, bedriva högre studier, och besöka konstutställning. I anknytning till Maslow's behovstrappa är det troligt att en individ behöver tillfredsställa mer grundläggande behov som vardera ökar det subjektiva välbefinnandet innan tid och energi till aktiviteter av ovannämnda slag blir aktuella. Men det är emellertid ganska lösa spekulationer, det är lika troligt att en person med högt välbefinnande ägnar sin överskottsenergi åt fotbollsträning som åt konstutställningar eller andra kulturaktiviteter, såväl som att klassisk musik och en god bok kan fungera lindrande mot lågt välbefinnande. Med stöd i Bourdieu's resonemang om det kulturella kapitalets reproduktionsförmåga är det troligare att det är det som kommer före välbefinnandet och således påverkar graden av välbefinnande och inte tvärtom. Respondenterna som ligger till grund för studiens data är mellan 16 och 85 år, vilket innebär att de hunnit socialiseras i 16 år innan de

besvarat enkätfrågorna. De har med andra ord sedan födseln erhållit kulturellt kapital från deras föräldrar och närmaste sociala omgivning, i form av språkbruk, kroppsspråk och kulturella preferenser, vilket sannolikt präglar nutida tillgång av kulturellt kapital. Det är rimligare att det kulturella kapitalet nedärvt under uppväxten påverkar framtida välbefinnande, än att nutida välbefinnande skulle påverka från vilken uppväxtmiljö som individen har sitt ursprung.

Den andra frågan är om det är ett skensamband, varför ett antal kontrollvariabler har inkluderats i analysen. När de basala variablerna kön, ålder och etnicitet införs påverkas inte sambandet mer än att det förstärks en aning. Det går med andra ord inte att säga att någon av dessa variabler påverkar det kulturella kapitalet och välbefinnandet så att ett skensamband mellan de centrala variablerna uppstår. När variabler relaterade till socioekonomisk status, inkomst, uppväxtklass och sysselsättningsgrupp, inkluderas, sjunker sambandet även om det fortfarande finns ett samband på en signifikant nivå ($p = 0,053$)¹⁷. Varför kontroll av den socioekonomiska statusen sänker det ursprungliga sambandet kan förstås genom att ta hjälp av Marmot och Bourdieu. Marmot ser ekonomisk trygghet, status, och kontroll över sin tillvaro, som centrala bestämningsfaktorer för hälsan och välbefinnandet. Med hög socioekonomisk status infrias dessa tre centrala faktorer, medan det motsatta präglar det motsatta förhållandet. Vidare visar Bourdieu att högt kulturellt kapital förknippas med de höga positionerna i samhällshierarkin. Med andra ord betyder detta att ens socioekonomiska status, i form av ovanbeskrivna variabler, till viss del samvarierar med både kulturellt kapital och välbefinnandet, vilket upptäcks vid kontroll av dessa variabler. Det är emellertid först när kontrollvariabeln socialt deltagande inkluderas som det ursprungliga sambandet verkligen får sig en smäll på näsan - det försvinner. Socialt deltagande förefaller således ha varit starkt bidragande till ett skensamband mellan kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande, vilket fordrar en teoretisk förklaring. Det är i tidigare forskning och i denna studie belagt att socialt deltagande är förknippat med subjektivt välbefinnande; ju mer socialt deltagande desto bättre mår vi. Men för att socialt deltagande ska kunna ge upphov till ett skensamband mellan kulturellt kapital och välbefinnande behöver den samvariera med båda av de två centrala variablerna. Socialt deltagande, som det definierats i denna studie, kan i stor utsträckning likställas med socialt kapital så som Bourdieu använder det. En sådan användning av begreppet öppnar upp för en

¹⁷ Enligt konventionella regler är ett resultat statistiskt signifikant om p-värdet understiger 0,05, men i denna studie bedöms 0,053 inte vara betydligt annorlunda än 0,049 varför det betraktas ligga på en signifikant nivå.

förståelse av dess samvarians med kulturellt kapital vilket har nämnts i kapitel 2; ju mer socialt kapital desto mer kulturellt kapital har individen tillgång till. Det bedöms rimligt med tanke på att mängden influenser som är relaterade till allmänbildning och ”finkkulturella” praktiker torde växa med antalet interindividuella kopplingar. Vidare kan medlemskap i ett stort socialt nätverk tolkas som hög integration i samhället vilket kan väntas ge upphov till en hög medvetenhet om vad som i allmänhet anses vara en eftersträfvansvärd livsstil, där samhällets dominerande skikt med dess kulturella preferenser ofta har mycket att säga till om. Om denna argumentering godtas är det rimligt att socialt deltagande påverkar mängden kulturellt kapital som en individ besitter. Detta tillsammans med tidigare uppgifter om sambandet mellan socialt deltagande och subjektivt välbefinnande gör det identifierade skensambandet förståeligt, men det gör också att författarens egenupplevda status får sig en törn; var det naivt att tro på hypotesen som genomsyrar hela uppsatsen? Den frågan lämnar jag obesvarad, och fortsätter istället med resultatets sista del.

Så här långt har analysen visat att det kulturella kapitalet inte influerar det subjektiva välbefinnandet på ett generellt plan inom det slumpmässigt utvalda urvalet och dess population det representerar. När urvalet däremot delas upp i subgrupper och samma sambandsanalys genomförs inom vardera grupp, nyanseras resultatet. Med kontrollvariabler inkluderade uppvisar tre grupper ett statistiskt signifikant samband mellan de centrala variablerna: män, kvinnor, och utomnordlig etnicitet. Män skiljer sig från övriga två subgrupper då det identifierades ett negativt samband mellan kulturellt kapital och välbefinnande inom den gruppen; med andra ord pekar resultatet på att mäns välbefinnande minskar när det kulturella kapitalet ökar. Kvinnor och utomnordliga tycks må bra av kulturellt kapital då den statistiska analysen visar att välbefinnandet ökar i takt med kapitalet. Det betyder att alla påverkas av det kulturella kapitalet, men på olika sätt beroende på om det gäller en man eller en kvinna. Detta resultat döljs när urvalet analyseras i sin helhet eftersom männens negativa samband och kvinnornas positiva samband tar ut varandra, men kan identifieras vid en uppdelning av urvalet som just beskrivits. Vidare studier fordras för att förstå varför det kulturella kapitalet påverkar välbefinnandet olika beroende på individens grupptillhörighet, det är frågor som ligger utanför denna uppsats omfång. Några hypotetiska förslag på orsakerna till de observerade skillnaderna kan dock ges. För männens del kan det finnas andra statusresurser som värderas högre av männen själva och samhället i övrigt, och som undanträngs av det kulturella kapitalets anspråk, varför välbefinnandet sänks. Att vara kulturellt förmögen som man kan även ha en direkt negativ

påverkan av välbefinnandet i vissa kontexter där idealmannen istället är en hårdför praktiker. När det gäller kvinnor och utomnordliga kan deras potentiellt lägre socioekonomiska ställning ligga till grund för att det kulturella kapitalet kompenserar för detta och bidrar till högre status och välbefinnande. Det kan även finnas kulturella variationer som gör att utomnordliga värdesätter finkultur och dess statuseffekt högre än nordbor. Men detta är som sagt något som behöver studeras vidare för att välunderbyggda slutsatser ska kunna formuleras.

Innan det är möjligt att ta ställning till om hypotesen som genomsyrat studien kan bekräftas eller bör förkastas, är det nödvändigt att beakta potentiella mätfel som kan frambringe missvisande resultat och tolkning av detsamma. För det första kan det konstateras att en studie aldrig kan kontrollera för alla variabler som kan tänkas påverka förhållandet mellan de centrala variablerna. Det är med andra ord teoretiskt möjligt att denna studie har exkluderat en kontrollvariabel som intervenerar förhållandet mellan kulturellt kapital och subjektivt välbefinnande och skapar ett skensamband. De kontrollvariabler som inkluderats bedöms emellertid vara så pass relevanta att risken för att studien utelämnat en central kontrollvariabel antas vara låg. För det andra är det problematiskt att ge alla indikatorer som utgör grunden för skapade index samma betydelse vilket har gjorts i denna studie. Frågan om en doktorsexamen är av likvärdig betydelse för att bestämma en persons kulturella kapital som att läsa skönlitteratur flera gånger i veckan, är fullt ställbar. Men lika problematiskt det kan tyckas vara att ge alla indikatorer samma vikt, lika problematiskt skulle det vara att rangordna dess betydelse i generella termer. En doktors kulturella kapital kan vara starkt begränsat till det egna forskningsämnet medan en skönlitterär läsare kan insupa diversifierade alster av högkulturell litteratur som blir en förkroppsligad del av individen själv. Med det argumentet i åtanke bedöms det vara lämpligast att ge samtliga indikatorer jämställd betydelse. För det tredje är det legitimt att diskutera studiens grad av validitet, dvs. om studiens verkligen har mätt vad den avsett mäta. De indikatorer som ligger till grund för indexet för kulturellt kapital mäter nämligen inte det faktiska kulturella kapitalet hos respondenten, det har endast deducerats från de uppgivna kulturella aktiviteterna. Det är t.ex. fullt möjligt att respondenter som uppgett att de besökt biblioteket flera gånger i veckan de senaste 12 månaderna, endast gjort det för att nyttja bibliotekets bekväma fåtöljer i väntan på bussen¹⁸; en aktivitet som varken uttrycker eller behöver ge upphov till kulturellt kapital. Det

¹⁸ Vilket författaren själv gjorde under hela gymnasietiden.

kräver emellertid mer än frekventa biblioteksbesök för att få högt kulturellt kapital med anledning av det rika antalet (16) variabler som alla påverkar det slutliga värdet inom skalan 0-100 för varje respondent. Min bedömning är därför att de missvisningar som kan förekomma är försumbara. Enligt samma resonemang kan människor gå på opera och lyssna på klassisk musik utan att kunna referera till något särskilt musikstycke eller på något annat sätt uttrycka kulturellt kapital; de kanske bara tycker om musiken utan att vilja lära sig något om den. Så kan det givetvis vara, men det finns åtminstone två försvar mot denna kritik: 1) bara att kunna säga *att* man varit på eller brukar gå på opera säger något om en person och har potential att särskilja sig mot mängden och på så vis användas som ett kapital; och den viktigaste poängen 2) det som individen *gör* och där individen *är* antas i denna uppsats prägla hela individens person, vilket innebär att i generella termer kommer en frekvent besökare av opera lära sig vad en aria är, samt påverkas av de övriga besökarna vilket antas öka det kulturella kapitalet. För det fjärde har denna studie inte klargjort att ökat eller minskat välbefinnande beror på kulturellt kapital som en statusresurs, även om det bedöms vara en trolig förklaring. En annan är att aktiviteterna som ligger till grund för ett högt kulturellt kapital skapar en meningsfull fritid och livsstil, som främjar välbefinnandet oberoende av dess statushöjande potential.

Slutligen några ord om studiens generaliserbarhet. Som materialbeskrivningen visade var det externa bortfallet relativt stort och till viss del systematiskt; yngre personer är underrepresenterade i urvalet medan äldre är överrepresenterade – i övrigt återspeglar urvalet populationen adekvat. Att åldersfördelningen inte är balanserad behöver dock inte vara ett problem för denna studies syfte då den kontrollerar för ålder. Vad som vore ett problem är om personerna som fallit bort haft ett särskilt förhållande till kulturellt kapital och välbefinnande vilket i sådana fall hade påverkat resultatet. Risken för detta bedöms emellertid som låg då urvalet dragits slumpmässigt från en bred population.

6. KONKLUSION

Den här uppsatsen tog avstamp i hypotesen att det subjektiva välbefinnandet i allmänhet ökade i proportion till det kulturella kapitalet. Den statistiska analysen med inkluderade kontrollvariabler har visat att hypotesen inte håller för prövningen, det går med andra ord inte att säga att individer i allmänhet mår bättre av att besitta högt kulturellt kapital, jämfört med individer med lågt. När urvalet däremot delades upp i ett antal subgrupper visade det sig att det kulturella kapitalet har en differentierad effekt på det subjektiva välbefinnandet beroende på vilken grupptillhörighet en individ har. Kvinnor och personer med utomnordlig etnicitet tenderar enligt resultatet att gagnas av att vara kulturellt förmögen, medan män tvärtom tycks må sämre i takt med att det kulturella kapitalet ökar. Den yttersta poängen att ta med sig från denna studie är således att det kulturella kapitalet har potential att påverka det subjektiva välbefinnandet, men att sambandets styrka och riktning beror på vilken kategori av människor som individen tillhör. Resultatet kan ligga till grund för nya hypoteser och frågeställningar beträffande det kulturella kapitalets skilda betydelse för välbefinnandet. Det vore i vidare studier även fruktsamt att inta ett intersektionalistiskt perspektiv, där betydelsen av kulturellt kapital studeras bland äldre kvinnor, utomnordliga kvinnor, unga män etc.

REFERENSER

TRYCKTA KÄLLOR

Aneshensel, C. S. (2002): *Theory-Based Data Analysis for the Social Science*. Pine Forge Press.

Bourdieu, P. (1973): "Cultural Reproduction and Social Reproduction". I Brown, R. (red) *Knowledge, Education, and Cultural change. Papers in the Sociology of Education*. London: Tavistock Publication. The British Sociological Association.

Bourdieu, P. (1986): "The forms of capital". In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (New York, Greenwood), 241-258.

Bourdieu, P. (1993): *Kultursociologiska texter*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium AB.

Broady, D. (1988): "Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi", pp. 59-88 i *Masskommunikation och kultur*, NORDICOM-Nytt/Sverige, Nr 1-2. Web-version, åtkomst <http://people.dsv.su.se/~jpalme/society/pierre.pdf>

Broady, D. (1991): *Sociologi och epistemologi: Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*, 2 uppl., Stockholm: HLS Förlag.

Brölde, B. (2007): *Lycka och lidande: begrepp, metod, förklaring*. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2001): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Cullberg Weston, M. (2007): *Självkänsla på djupet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Denscombe, M. (2010): *The Good Research Guide. For small-scale social research projects*. 4:e uppl. Berkshire: Open University Press.

De Veaux R.D., Velleman P.F., och Bock D.E. (2012): *Stats: Data and Models*. International Edition. Pearson Education.

Djurfeldt, G., Larsson, Rolf. och Stjärnhagen, O. (2003): *Statistisk verktygslåda – samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Filip Fors (2012): *Lycklig? Sju studier om välbefinnandets och livstillfredsställelsens bestämningsfaktorer*. Sociologiska institutionen, Umeå universitet. Akademisk avhandling.

Fors, F & Brülde, B (2011): "Välbefinnande och livstillfredsställelse i dagens Sverige", i Sören Holmberg, Lennart Weibull & Henrik Oscarsson (red) *Lycksalighetens ö*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Goffman, E. (1956): "Embarrassment and Social Organisation". *American Journal of Sociology*, Vol. 62, No. 3, pp. 264-271.

Hennink, M., Hutter, I. & Baily, A. (2011): *Qualitative Research Methods*. London: Sage
Lunds universitet <http://www.lub.lu.se/soeka/lubsearch.html> 2014-11-23

Holmberg, S., Weibull, L. & Gunnarsson, M. (2013): "Må bättre av kultur – en personlighetsfråga?" i Lennart Weibull, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red) *Vägsäl*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Johnsson, M. (2002): *Självkänsla och anpassning*. Lund: Studentlitteratur.

Marmot, M. (2004): *Statussyndromet. Hur vår sociala position påverkar hälsan och livslängden*. Stockholm: Natur och kultur.

Ritzer, G. & Stepniskey, J. (2014): *Sociological Theory*, 9:e upplagan, McGraw-Hill Education.

Scheff, T. (2000): "Shame and the Social Bond: A Sociological Theory". I *Sociological Theory* 18:1.

Söderquist Tralau, M. (2010): *Status: vägen till lycka*. Stockholm: Månpocket.

Theorell, T. (2004): ”Stressmekanismer och sjukskrivning”. I: Hogstedt, C., Bjurvald, M., Marklund, S., Palmer, E. och Theorell, T. (red.) *Den höga sjukfrånvaron – sanning och konsekvens*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut: 255-278.

Vernersdotter, Frida (2013): ”Den nationella SOM-undersökningen 2012”, i Lennart Weibull, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red) *Vägska*l. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Oscarsson, Henrik & Annika Bergström (2012) Riks-SOM 2012 [datafil]. Göteborgs universitet: SOM-institutet [producent]. Svensk Nationell Datatjänst (SND) [distributör], 2014.doi:10.5878/001872

Svensk Nationell Datatjänst (2014): <http://snd.gu.se/sv/om-oss> 2014-11-26

SOM-institutet (2014a): <http://som.gu.se/undersokningar/den-nationella-som-undersokningen/> 2014-11-25

SOM-institutet (2014b): <http://som.gu.se/undersokningar> 2014-11-26

APPENDIX 1

SVARSFREKVENNS FÖR KÖN, ÅLDERSGRUPP OCH REGION

I tabell 9 beskrivs hur svarsfrekvensen skiljer sig åt mellan kön, åldersgrupp och geografisk tillhörighet. Kvinnor tycks ha en generellt större benägenhet att svara än män och i synnerhet i de yngre åldersgrupperna – endast i tre av de nio åldersgrupperna är svarsfrekvensen högre för män än kvinnor, och det är de tre översta grupperna 60-69, 70-79 och 80-85. Vidare svarar äldre i högre utsträckning än yngre, den högsta svarsfrekvensen finnes i gruppen 70-79 med sina 79 % i kontrast till grupperna 16-19 och 25-29 som båda uppvisar 41 % (män och kvinnor sammantaget). Boende i Stockholm och Östra Mellansverige verkar slutligen vara mindre roade av att fylla i enkäter då deras svarsfrekvens landade på 51 % medan övriga regioner i Sverige låg mellan 60 och 63 %.

Tabell 9. Svarsfrekvens (%) per kön, åldersgrupp och geografisk tillhörighet. Modifierad efter tabell 8 och 9 i Vernersdotter (2012:663f).

	<i>Totalt</i>	<i>Män (♂)</i>	<i>Kvinnor (♀)</i>
<i>Totalt</i>	57	56	58
<i>Ålder</i>			
16-19	41	38	47
20-24	44	40	47
25-29	41	37	44
30-39	47	45	50
40-49	55	53	56
50-59	59	58	61
60-69	75	76	73
70-79	79	80	78
80-85	66	86	59
<i>Region</i>			
Stockholm (R1)	51		
Östra Mellansverige (R2)	51		
Småland med öar (R3)	62		
Sydsverige (R4)	60		
Västsverige (R5)	61		
Norra Mellansverige (R6)	63		
Mellersta Norrland (R7)	62		
Övre Norrland (R8)	62		

De varierande benägenheterna att svara på enkäter som beskrivits ovan ligger till grund för urvalets förmåga att representera populationen. I tabell 10 nedan presenteras populationens och nettourvalets sammansättning för att indikera studiens generaliserbarhetspotential. Som synes liknar nettourvalet till stor del populationens sammansättning. Det som emellertid skiljer sig åt iögonfallande är att åldersgrupperna 16-29 är underrepresenterade i nettourvalet (7 procentenheter) och 50-75 är överrepresenterade (9 procentenheter). Vernersdotter (2012) konkluderar att trots detta speglar nettourvalet populationen Sveriges befolkning 16-85 år väldigt väl.

Tabell 10. Populationens demografiska sammansättning i kön, åldersgrupp och geografisk tillhörighet i förhållande till nettourvalets demografiska sammansättning (%). Modifierad efter tabell A1a, tabell A2a och tabell A3a i Vernersdotter 2012:675ff).

	♂	♀	16-29	30-49	50-75	76-85	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8
<i>Population</i>	50	50	23	33	37	7	22	16	9	15	20	9	4	5
<i>Nettourval</i>	49	51	16	30	46	8	20	16	9	16	21	8	4	6

APPENDIX 2

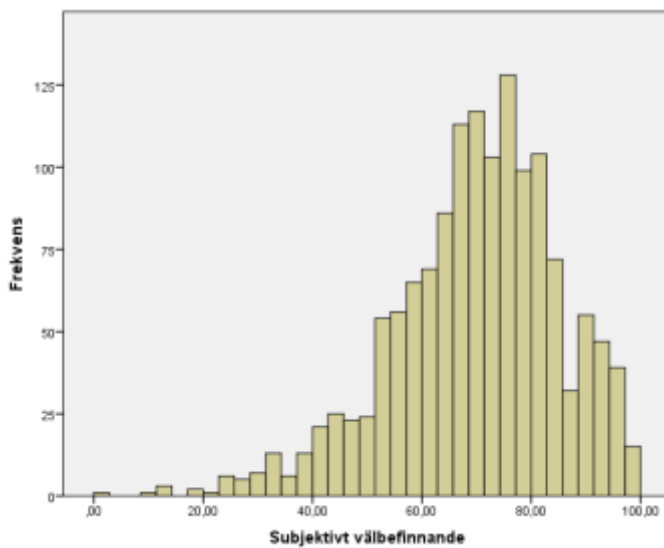
Tabell 11. Siffrorna avser det genomsnittliga kulturella kapitalet för män respektive kvinnor.

Kön	Medelvärde	N	SD
Man	23,4010	612	13,78211
Kvinna	26,6791	640	13,52076
Total	25,0767	1252	13,74180

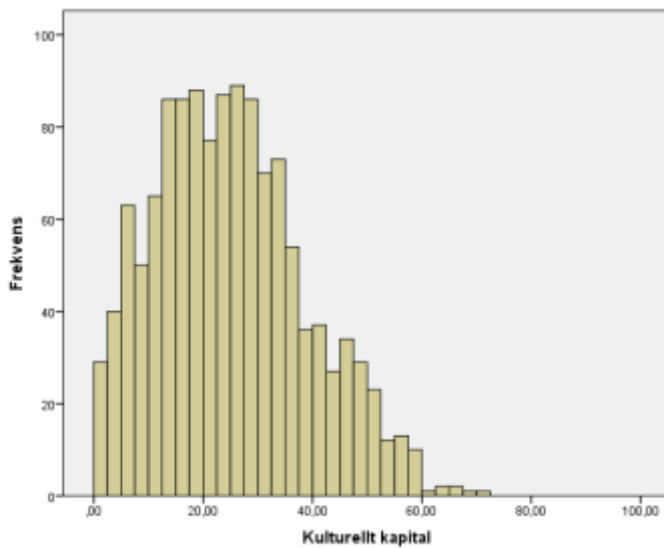
Tabell 12. Siffrorna avser det genomsnittliga välbefinnandet för män respektive kvinnor.

Kön	Medelvärde	N	SD
Man	71,5245	698	14,19965
Kvinna	68,4134	690	16,38088
Total	69,9779	1388	15,39615

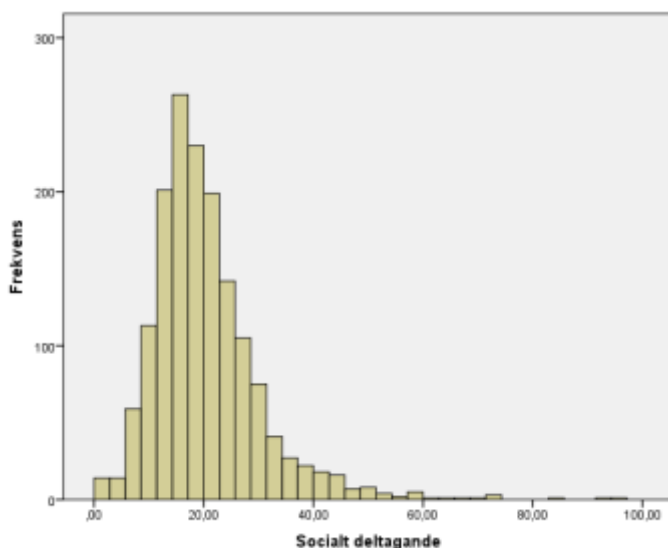
APPENDIX 3

Figur 1. Histogram över variabeln subjektivt välbefinnande.

Figur 2. Histogram över variabeln kulturellt kapital.

Figur 3. Histogram över kontrollvariabeln socialt deltagande.

APPENDIX 4

Tabell 13. Korstabell över förhållandet mellan kulturellt kapital och välbefinnande.¹⁹

		Kulturellt kapital			Totalt
		Lågt	Medel	Högt	
Välbefinnande	Lågt	38,7%	31,6%	32,3%	34,2%
	Medel	30,6%	36,4%	32,6%	33,2%
	Högt	30,6%	32,1%	35,1%	32,6%
Totalt		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell 14. Korstabellanalysens totala antal observationer (N), sambandsstyrka (Cramer's V), och signifikanstest (Pearsons χ^2).

N	Cramer's V	Pearson's χ^2
1168	0,054	0,150

¹⁹ Analyser med två och fyra kategorier på vardera variabel och även utförts men modellen med tre kategorier gav högst signifikans varför den valdes.